

มโนทัศน์เรื่องการบนบานกับสุขภาพและความเจ็บป่วย

Concept of the Pledge with health and illness

กิตติพงษ์ พลทิพย์

Kittiphong Phontip

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University, Thailand.

Email: kittiphontip1987@hotmail.com

Received November 2, 2020; Revised November 16, 2020; Accepted January 17, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับมโนทัศน์ของการบนบาน พิธีตามคติความเชื่อดั้งเดิมที่นำมาใช้ในระบบสุขภาพ โดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และสรุปผลการศึกษาแสดงความเกี่ยวข้องของการบนบานที่มีอิทธิพลต่อระบบสุขภาพและบุคคลที่อยู่ในภาวะเจ็บป่วย ผลการศึกษาพบว่า การบนบานเป็นกิจกรรมที่พบได้ในทุกภูมิภาคของประเทศไทย เป็นพิธีการร้องขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้ตนสมปรารถนา โดยมีข้อตกลงสัญญาว่าเป็นสิ่งแลกเปลี่ยน มีความสัมพันธ์กับระบบสุขภาพในลักษณะของการแสวงหาที่พึ่งทางจิตใจ และการสร้างแรงจูงใจในการแสดงออกถึงพฤติกรรมทางสุขภาพ ประชาชนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพได้ หากไม่ขัดต่อผลของการรักษา กฎหมาย และศีลธรรม และยังส่งผลต่อสุขภาพที่ดีของผู้ป่วยอีกด้วย

คำสำคัญ: การบนบาน; ความเชื่อ; ระบบสุขภาพ

Abstract

This article aims to create an understanding of the concept of the pledge, traditional moral rituals that are used in the health system. By reviewing relevant literature and summary of the study shows the relevance of the pledge to influence the health system and the person with the illness. The study found that, the Pledge is an activity found in every region of Thailand. That is ritual to request sacred things in order to achieve one's desire. With a contract agreement as an exchange. They correlated with the health system in the manner of seeking refuge in the mind. And creating motivation for express healthy behavior. People can apply it to health care. If this does not violate the consequences of legal and ethical treatment, and it also affects the wellbeing of the patient.

Keywords : Pledge; Beliefs; Health system

บทนำ

สังคมหนึ่ง ๆ จะมีระบบสุขภาพที่แตกต่างกันไปตามบริบทของสังคม ในสังคมไทยมีความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพ หรือภูตผี ที่มีอิทธิพลบันดาลให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ปรากฏให้เห็นถึงการกราบไหว้ บูชา บวงสรวง ลักการะ และการบนบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าว จนเกิดเป็นประเพณีวัฒนธรรมที่กระทำสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน (ถนอม บุญประจง, ฉลอง พันธุ์จันทร์ และธีระพงษ์ มีโธสง, 2562 และอนันตศักดิ์ แก้วพลเกษ, 2559) นอกจากนี้ในด้านสังคมวิทยาสุขภาพยังได้อธิบายถึงกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับบริบทสังคมนั้นมีผลต่อระบบสุขภาพชุมชน ทั้งในลักษณะการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การดูแลรักษา และการฟื้นฟูสุขภาพ เห็นได้ชัดว่ามีการนำความเชื่อดั้งเดิมหรือภูมิปัญญาพื้นบ้านมาประยุกต์ใช้ในการแสวงหาแนวทางรักษาความเจ็บป่วย จากการศึกษาพบว่ามีการใช้การบนบานในด้านสุขภาพและความเจ็บป่วยจำนวนมาก แต่ยังไม่สามารถอธิบายถึงผลลัพธ์ที่ชัดเจนได้ ดังนั้นบทความนี้ผู้เขียนจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับมโนทัศน์ของการการบนบาน พิธีตามคติความเชื่อดั้งเดิมที่ถูกนำมาใช้ในระบบสุขภาพ โดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และสรุปผลการศึกษาแสดงความเกี่ยวข้องของการบนบานที่มีอิทธิพลต่อระบบสุขภาพและบุคคลที่อยู่ในภาวะเจ็บป่วย

นิยามของการบนบาน

การบนบาน (Pledge) เป็นพิธีตามคติความเชื่อดั้งเดิม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ให้ความหมายของคำว่า “บนบาน” หมายถึง ขอร้องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยโดยให้คำมั่นว่าจะให้สิ่งของตอบแทน หรือทำตามที่ได้สัญญาไว้เมื่อเป็นผลสำเร็จ สำนักวิทยบริการฯ ใช้คำว่า “บนบานศาลกล่าว” หมายถึง ขอร้องให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยเหลือ และพระครูสิริรัตนานุวัตร (2558) กล่าวว่า การบนบาน หมายถึง การร้องขอโชคลาภตามที่ตนต้องการด้วยสัญญาว่าจะนำสิ่งต่าง ๆ เช่น ผลไม้ พวงมาลัย เป็นต้น มาแก้บน การบนบานมีคติมาจากพิธีกรรมบูชายัญ ที่ทำรื้อต่อชีวิตสัตว์ หรือฆ่าชีวิตสัตว์เป็น ๆ เพื่อบูชาเทพเจ้าของชาวอินเดียโบราณ ส่วนการบนบานเป็นการเป็นลักษณะการทำพิธีกรรมต่อเทพ เทวดา โดยการบอกกล่าวต่อเทวดา และขอให้เทวดาเห็นชอบ สรุปได้ว่า การบนบาน เป็นพิธีการร้องขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้ตนสมปรารถนา โดยมีข้อตกลงสัญญาว่าเป็นสิ่งแลกเปลี่ยน ประกอบด้วยขั้นตอนการบนบานและการแก้บน

ประเภทของการบนบาน

ในประเทศไทยมีการบนบานในทุกภูมิภาค สามารถแบ่งประเภทการบนบานตามสิ่งที่ยึดถือทำการบนบานได้ 3 ประเภท ดังนี้

1. การบนบานกับสถานที่ ประกอบด้วย ศาลที่สิงสถิตของเทพหรือผี ศาสนสถาน และโบราณสถาน รายละเอียดดังนี้

1.1 ศาลที่สิงสถิตของเทพหรือผี เช่น ศาลปู่ตา ที่พบได้ในชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อชาวบ้านเกิดความทุกข์ต่าง ๆ ขึ้น หาที่พึ่งไม่ได้ ที่พึ่งอย่างหนึ่งคือศาลปู่ตา ซึ่งสามารถเป็นทางออกให้ชาวบ้านได้ด้วยการบนบานปู่ตา และเมื่อประสบความสำเร็จตามปรารถนาไว้ก็จะทำการแก้บน โดยการนำสิ่งของที่ตั้งขอดกลงมาถวายตามลัทธิจะอธิษฐาน (อนันตศักดิ์ แก้วพลเกษ, 2562) ในชุมชนตำบลหนองบัว อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้านชื่อว่า “ญาพ่อปู่” ในชุมชนมีศาลปู่ตาญาพ่อปู่ 2 แห่ง ที่มีการบนบานศาลกล่าวเพื่อให้ได้ในเรื่องที่ตนประสงค์ และให้ข้อแม้เพื่อเป็นสิ่งแลกเปลี่ยนระหว่างกัน ในการไปแก้บน จะนิยมแก้บนหรือไปเลี้ยงญาพ่อปู่ในวันพุธช่วงเช้า อาหารที่ใช้เลี้ยงญาพ่อปู่ ประกอบด้วย ไก่ต้ม 1 ตัว สุรา 1 ขวด ดอกไม้ธูปเทียน หมากพลูบหรี่ พร้อมกับสิ่งแลกเปลี่ยนที่ได้บนบานไว้ โดยมีพ่อชะง้าเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรมให้ และมีพิธีกรรมเลี้ยงญาพ่อปู่ ก่อนฤดูกาลทำนา นิยมกระทำประมาณต้นเดือนมิถุนายนของทุกปี (กิตติพงษ์ พลทิพย์, 2557)

1.2 ศาสนสถาน พบว่ามีการบนบานกับศาสนสถานหลายแห่ง โดยเฉพาะพระธาตุประจำปีเกิดในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และพระธาตุที่ชุมชนเคารพนับถือ เช่น พระธาตุพนม อำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม จะมีพิธีบนบานพระธาตุ และพิธีแก้บนพระธาตุ ซึ่งเป็นรูปแบบการติดต่อกับอำนาจเหนือธรรมชาติ เพื่ออ้อนวอน ร้องขอต่ออำนาจเหนือธรรมชาติ ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตในองค์พระธาตุ ช่วยดลบันดาล สร้างเสริมความเป็นสิริมงคลให้แก่ชีวิต ตามแต่ผู้ที่มาบนบานต้องการด้วยมีความเชื่อว่าผีอารักษ์ หรือมีเทพที่อารักษ์องค์พระธาตุพนม บ้างก็มีการจุดธูปเทียนเพื่อบอกกล่าวต่อพระธาตุให้ช่วยเหลือ เมื่อประสบผลสำเร็จสมเจตนารมณ์ที่ได้บนบานไว้ก็ต้องมาแก้บน ซึ่งเรียกว่า “การปงพระธาตุ” โดยส่วนใหญ่การประกอบพิธีจะมีผู้นำในการกล่าวซึ่งเป็นผู้อาวุโสในท้องถิ่น ที่เรียกว่า “จ้ำ” มาประกอบพิธีเพื่อเป็นสื่อกลางระหว่างสิ่งเหนือธรรมชาติกับมนุษย์ (วิรัช เลิศพลสถิต, 2559)

1.3 โบราณสถาน พบว่ามีการบนบานกับโบราณสถานหลายแห่ง เช่น มีการบนบาน ปรางค์กูสวนแดง และกูยาฮี อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยคติความเชื่อในพื้นที่ปรางค์กูสวนแดง มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือมีเทพารักษ์คอยปกป้องรักษา ทำให้มีผู้คนมากราบไหว้ขอพรและบนบาน สิ่งศักดิ์สิทธิ์โดยมีจุดประสงค์ให้ได้รับผลสำเร็จ ปรากฏมีพยานบายศรี ดอกไม้ธูปเทียน พวงมาลัยอยู่ที่ฐานโยนี ปรางค์ประธานองค์กลาง ส่วนกูยาฮี มีคติความเชื่อของชุมชนว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ สามารถดลบันดาลให้สำเร็จตามที่ตนขอและสามารถบันดาลโชคลาภได้ (ถนอม บุญประจง, ฉลอง พันธุ์จันทร์ และธีระพงษ์ มีไธสง, 2562)

2. การบนบานกับวัตถุ เช่น พระพุทธรูป อนุสาวรีย์ รายละเอียดดังนี้

2.1 พระพุทธรูป พบว่ามีการบนบานกับพระพุทธรูปที่สำคัญของชุมชนต่าง ๆ เช่น พระพุทธไสยาสน์ วัดคูหาภิมุข ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา โดยคนในชุมชนเชื่อว่า หากผู้ใดกราบไหว้บูชาจะบันดาลให้ผู้นั้นสมปรารถนา เจริญก้าวหน้าในอาชีพ บูชาด้วยบทพระศรีรัตนตรัยจะรักษาโรคได้ บำบัดความเจ็บปวด ถ้ามีการบาบนผู้เลื่อมใสจะนำหมากพลู ดอกไม้ ธูปเทียน จุดบูชาตั้งไว้ในที่ควร เมื่อสมหวังแล้วจะทำพิธีแก้บนในรูปแบบต่าง ๆ รูปแบบที่นิยมคือ การบวชพระ บวชชี บวชเณร นำสิ่งของ ที่บน

ไว้มากมาย ภายหลังมีการปรับวิธีเก็บอย่างมีแบบแผนมากขึ้น กำหนดเวลาแน่นอน จนกลายเป็นประเพณี เก็บแบบที่ปฏิบัติสืบมา โดยกำหนดเป็นเดือนหกข้างขึ้นของทุกปี ในอดีตทำพิธีเก็บนกลางคืน ราว 2 ทุ่มเป็น ต้นไป โดยจัดแสดงหนังตะลุง 3 คืน เป็นพิธีที่เรียกว่า ตัดเหมรย (มะเหรย) หรือ เบร้ย คือพิธี ที่แสดงว่า พันธะสัญญาที่มีผู้บนบานไว้ได้ขาดจากกันแล้วหรือบรรลุแล้ว แต่ในปัจจุบันเลื่อนมาจัดช่วง 6 โมงเย็นจาก สถานการณ์ความไม่สงบ (ปัญญา เทพสิงห์, 2562) นอกจากนี้ที่พบเห็นได้บ่อยยังมีการบนบานกับพระ พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก และหลวงพ่อโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา

2.2 อนุสาวรีย์ ที่พบได้บ่อยคือการบนบานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี (ย่าโม) จังหวัดนครราชสีมา โดยท้าวสุรนารี (ย่าโม) มีสัญญาะเชิงความเชื่อความศรัทธา เป็นผู้ปกป้องบ้านเมือง และเป็นทั้งผู้ปลดปล่อย ความกังวลใจ ความเศร้าใจ ความทุกข์ต่าง ๆ ด้วยการกราบไหว้ หรือบนบานศาลกล่าว มีการแสดงเพลง โคราชเพื่อเก็บนบรีเวณอนุสาวรีย์ (สืบศักดิ์ สิริมงคลกาล, 2559)

3. การบนบานกับทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น ภูเขา แม่น้ำ และต้นไม้ใหญ่ และอาจมีการกำหนด ชื่อ หรือตั้งศาลให้กับทรัพยากรทางธรรมชาตินั้นด้วย เช่น เจ้าบ่าวน้อยซึ่งเป็นต้นไม้ใหญ่ที่เคารพนับถือของ ชาวพรวุเตาะตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยชาวพรวุเตาะให้ความเคารพนับถือและเชื่อว่า เจ้าบ่าวน้อยสามารถปกป้องคุ้มครองภัยอันตรายจากเหตุร้ายทั้งปวงได้ จึงนิยมนำของให้เจ้าบ่าวน้อยช่วยให้ ตนสมปรารถนา แต่ไม่สามารถให้โชคลาภเกี่ยวกับการพนันได้ โดยเรื่องที่นิยมมาบนบานคือ การทำงาน และความปลอดภัย (จรัรัตน์ บัวแก้ว, 2559)

จะเห็นได้ว่าการบนบานในประเทศไทยมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน คือ 1) สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไปบนบาน แบ่งออกเป็น ประเภทสถานที่ ประเภทวัตถุ และประเภททรัพยากรทางธรรมชาติ 2) ข้อตกลงที่เป็นพันธะ สัญญาในการสร้างเงื่อนไขให้เป็นไปตามความต้องการ และ 3) สิ่งของแก้บน เป็นสิ่งของหรือการปฏิบัติ เพื่อตอบแทนสิ่งศักดิ์สิทธิ์เมื่อสำเร็จตามความต้องการ นอกจากนี้ยังพบว่าบางข้อตกลงของประชาชนมีผล เพื่อตอบสนองความต้องการในผลลัพธ์สุขภาพ ซึ่งสามารถสะท้อนถึงสังคมวิทยาสุขภาพของสังคมไทยได้ อีกประการหนึ่ง

การบนบานในระบบสุขภาพ

สังคมวิทยาสุขภาพของสังคมไทยมีความเจริญของวิทยาการทางการแพทย์เพิ่มมากขึ้น แต่มุมมอง และความเข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุของการเจ็บป่วยยังมีการอบความคิดของอำนาจเหนือธรรมชาติ ทำให้ ประชาชนบางคนเข้ามาพึ่งพาอำนาจของผี หรือสิ่งที่ตนให้ความเคารพนับถือ ถึงแม้จะไม่สามารถพิสูจน์ได้ ถึงผลลัพธ์ในการรักษาสุขภาพ แต่สิ่งที่พบได้ คือ ความรู้สึกสบายใจ คลายกังวล (อิทธิราชย์ นันชนันตี, 2561) เห็นได้ว่าการใช้การบนบานเพื่อตอบสนองความต้องการในผลลัพธ์สุขภาพ โดยใช้เป็นการแพทย์ทางเลือก ในลักษณะของการแสวงหาที่พึ่งทางจิตใจ และการสร้างแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมทางสุขภาพ กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีภาวะเจ็บป่วยทางร่างกาย บุคคลจะแสดงออกถึงพฤติกรรมความเจ็บป่วย ซึ่งเป็น พฤติกรรมในลักษณะของการจัดการหรือรับมือกับความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้น โดยที่บุคคลที่เจ็บป่วยจะอธิบาย

ติดตามอาการ และแปลอาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้น จากนั้นมีการแสวงหาการรักษา และใช้บริการของสถานบริการสุขภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงภายหลังการเจ็บป่วย (สุปาณี เสนาดีสัย และวรรณภา ประไพพานิช, 2560) การบนบานจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการแสวงหาสิ่งที่จะมาตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจของบุคคลที่เจ็บป่วยและครอบครัวโดยกำหนดเป็นข้อตกลงให้เกิดผลลัพธ์ทางสุขภาพที่ต้องการคือการหายจากการเจ็บป่วย นอกจากนี้ยังเป็นสร้างแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมทางสุขภาพ โดยที่กำหนดข้อตกลงที่จะเลิกพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น เลิกสูบบุหรี่ เลิกดื่มสุรา เป็นสิ่งประกันเพื่อให้ตนเองสำเร็จตามความต้องการ ในรูปแบบพันธะสัญญาและมีเป้าหมายเป็นสิ่งที่ตนเองปรารถนา จากการศึกษาของวุฒิกนก วังโน และอุบลรัตน์ ดีพร้อม (2548) ทำการศึกษาการใช้แพทย์ทางเลือกของผู้ป่วยที่มารับการรักษาที่แผนกอายุรกรรมในจังหวัดสุรินทร์ พบว่าการบนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นรูปแบบการใช้แพทย์ทางเลือกที่นิยมสูงสุดลำดับที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 12 ในขณะที่การใช้สมุนไพรเป็นอันดับ 1 คิดเป็นร้อยละ 24.2 และการจับเส้น ปิบนวด อันดับ 2 คิดเป็นร้อยละ 16.9 โดยความคาดหวังในการเลือกใช้บริการแพทย์ทางเลือกพบมากที่สุดคือ อาการเจ็บป่วยทุเลาลง คิดเป็นร้อยละ 40.5 และผลที่ได้จากการใช้แพทย์ทางเลือกพบมากที่สุดคือ อาการป่วยทุเลาลง คิดเป็นร้อยละ 48

การบนบานมีความเกี่ยวข้องกับสุขภาพและความเจ็บป่วย 2 ส่วน คือ

1. การบนบานตามแนวคิดสังคมวิทยา โดยการกำหนดข้อตกลงพันธะสัญญาที่ต้องการหายจากความเจ็บป่วย เมื่อหายเจ็บป่วยแล้วจะนำสิ่งของหรือสิ่งแลกเปลี่ยนมาทำการแก้บน เช่น ขอให้หายจากการเจ็บป่วย จากการศึกษาของพระครูสิริรัตนาวุตร (2558) ทำการศึกษาการบนบานต่อพระวิหารพระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่าส่วนใหญ่จะมาแก้บนเพราะหายจากการป่วยไข้ รองลงมาคือ สอบได้ ได้เลื่อนยศทหาร ตำรวจ ได้ตำแหน่งหน้าที่แข่งขัน ถูกหวย และได้บุตร ส่วนสิ่งของที่นำมาแก้บน ส่วนใหญ่คือพวงมาลัย ละครรำ ผลไม้ หัวหมู เป็ด ไก่ และถวายสังฆทาน และพนาสินธุ์ ศรีวิเศษ (2562) กล่าวถึงพิธีสะเอง ของชาติพันธุ์กูย หมู่บ้านซำ ตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ว่าเป็นพิธีกรรมที่เกิดจากความเชื่อและความศรัทธาในการรักษาคนไข้ด้วยวิธีการประกอบพิธีกรรม สาเหตุเกิดจากมีชาวบ้านหรือมีสมาชิกในครอบครัวไม่สบาย เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วย ถึงแม้จะรักษาด้วยวิธีการทางแพทย์ปัจจุบันแล้วยังไม่หาย ก็จะประกอบพิธีกรรมการเล่นสะเองหรือการรำสะเองขึ้นมาเพื่อรักษาผู้ป่วย นอกจากนี้ยังเล่นเมื่อได้มีการบนบานกล่าวไว้ว่าขอให้หายจากอาการป่วย

2. การบนบานตามแนวคิดจิตวิทยา โดยการกำหนดให้ภาวะสุขภาพเป็นสิ่งที่ใช้แก้บน เมื่อสมปรารถนาแล้วจะเลิกพฤติกรรมทางสุขภาพที่ไม่เหมาะสมหรือจะปฏิบัติกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ เช่น จะเลิกดื่มสุรา จะเลิกสูบบุหรี่ จะวิ่งรอบอนุสาวรีย์ จากการศึกษาของกิตติพงษ์ พลทิพย์ (2557) ทำการศึกษานิพพานบ้านอีสานในการบำบัดรักษาผู้ติดสุรา: กรณีศึกษาตำบลหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่ามีผู้ติดสุราจำนวน 2 คน ที่ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการบนบานศาลกล่าวในการเลิกดื่มสุรา โดยใช้การเลิกดื่มสุราเป็นสิ่งของแก้บนกับศาลปู่ตา เพื่อให้ตนเองสำเร็จตามความต้องการ กรณีศึกษารายที่ 1 ในปีพ.ศ. 2553 บิดาของไม่สามารถเดินได้ จำเป็นต้องไปรักษาที่โรงพยาบาล

ศรีนครินทร์ จังหวัดขอนแก่น บุตรชายจึงไปบนบานศาลกล่าวต่อหน้าศาลปู่ตา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือในชุมชน ในช่วงประมาณปีพ.ศ. 2554 บิดาของนายบุญเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลศรีนครินทร์ จังหวัดขอนแก่น อาการเริ่มดีขึ้นและเริ่มเดินได้จนปกติ บุตรชายจึงตัดสินใจเลิกดื่มสุรด้วยตนเอง โดยถือเป็นการแก้บนที่เคยบนบานไว้ ตั้งแต่เดือนมกราคม 2555 ปัจจุบันไม่ดื่มสุรา แต่หันกลับไปดื่มยาสมุนไพรตามเทศกาลงานบุญ หรือสังสรรค์กันในชุมชน คราวละ 2-3 ขวด ก็เมาเช่นเคย มีอะอะโว้ยๆอยู่บ้าง แต่ไม่มีเรื่องชกต่อยเกิดขึ้น ส่วนในกรณีศึกษาที่ 2 เมื่อประมาณต้นปี 2555 มีอาการปวดท้องปิด นอนดิ้นทุรนทุราย ปวดแบบกะทันหัน ไม่ทราบสาเหตุ ภรรยาจึงได้โทรศัพท์ไปเล่าอาการให้แม่ของตนฟัง แม่ยายของผู้ให้ข้อมูลจึงบนบานศาลกล่าวให้หายจากอาการปวดท้อง หากอาการหายจะให้ผู้ให้ข้อมูลเลิกดื่มสุรา อาการของผู้ให้ข้อมูลก็หายเป็นปลิดทิ้ง หลังจากที่เจอปาฏิหาริย์ และมีความศรัทธาเป็นทุนเดิม ก็ตัดสินใจงดดื่มสุรา 1 เดือน หลังจากครบกำหนด ก็ดื่มสุราตามปกติเช่นเดิม

สรุปได้ว่าการบนบานมีความเชื่อมโยงกับสุขภาพและความเจ็บป่วยในบทบาททางเลือกของพฤติกรรมสุขภาพ สามารถกระทำได้โดยการขอให้เกิดผลลัพธ์ทางสุขภาพที่ต้องการ และด้านการสร้างข้อตกลงที่จะเลิกพฤติกรรมทางสุขภาพที่ไม่เป็นประสงค์เพื่อเป็นสิ่งของแก้บนเมื่อมีความสำเร็จตามความปรารถนา จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าผลลัพธ์ของการบนบานมีผลต่อสุขภาพและความเจ็บป่วยในทางที่ดีขึ้น โดยเป็นการแสวงหาที่พึ่งทางจิตใจ และการสร้างแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมทางสุขภาพของบุคคล

ข้อเสนอแนะ

ในฐานะของผู้ให้บริการทางสุขภาพควรทำการประเมินความต้องการของผู้ป่วยและครอบครัว หากผู้ป่วยต้องการทำการบนบานในสถานบริการสุขภาพ หากองค์ประกอบการบนบานในส่วนข้อตกลงและสิ่งของแก้บน ไม่ขัดต่อการรักษา กฎหมาย และศีลธรรมอันดี และยังส่งผลต่อสุขภาพที่ดีของผู้ป่วย ควรพิจารณาให้ผู้ป่วยและญาติสามารถนำการบนบานมาใช้ในการดูแลสุขภาพได้ นอกจากนี้หากมีการบนบานสถานที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในสถานบริการสุขภาพ ผู้บริหารสถานพยาบาลจำเป็นต้องทำความเข้าใจในการแสวงหาที่พึ่งทางจิตใจด้วยการบนบาน อาจจะจัดสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ให้มีความเหมาะสม อาจจะจัดวางสิ่งของแก้บน ดอกไม้ ธูปเทียน เพื่อเป็นการสร้างเสริมสุขภาพด้านจิตใจและจิตวิญญาณของผู้ป่วยและครอบครัว

บทสรุป

การบนบาน เป็นพิธีการร้องขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้ตนสมปรารถนา โดยมีข้อตกลงสัญญาเป็นสิ่งแลกเปลี่ยน ประกอบด้วยขั้นตอนการบนบานและการแก้บน สามารถแบ่งการบนบานตามสิ่งที่นิยมนบนบานออกเป็น 3 ประเภท คือการบนบานกับสถานที่ การบนบานกับวัตถุ และการบนบานกับทรัพยากรทางธรรมชาติ การบนบานมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน คือ 1) สิ่งศักดิ์สิทธิ์ 2) ข้อตกลงที่เป็นพันธะสัญญา

และ 3) สิ่งของเก่าบน ในระบบสุขภาพการบอบช้ำเป็นลักษณะของการแสวงหาที่พึ่งทางจิตใจ และการสร้างแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมทางสุขภาพ โดยมีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการบอบช้ำในด้านของข้อตกลง และด้านของสิ่งของเก่าบน ซึ่งส่งผลที่ดีต่อสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพงษ์ พลทิพย์. (2257). ภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสานในการบำบัดรักษาผู้ติดสุรา: กรณีศึกษาตำบลหนองบัว อำเภอบางบาล จังหวัดอยุธยา (วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- จรัสรัตน์ บัวแก้ว.(2559). เจ็บป่วยน้อย: วิถีชุมชนชนท้องถิ่น.วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 11 (2), 175-187.
- ณอม บุญประจง, ฉลอง พันธุ์จันทร์ และธีระพงษ์ มีไธสง. (2562). ความทรงจำพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์กับประเพณีประติฐ์ของชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในเขตพื้นที่อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์ กรณีศึกษา: ปราสาทกุสุมาเตง และกุฎาชี. วารสารนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 9 (3), 69-95.
- ปัญญา เทพสิงห์.(2562). ลักษณะวิถีอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวพุทธตำบลหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา.วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 27 (53),23-46.
- พนาสินธุ์ ศรีวิเศษ.(2562). ดนตรีประกอบพิธีกรรมตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์กูยในเขตอีสานตอนใต้ของไทย. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 11 (1), 83-98.
- พระครูสิริรัตนาวุตร.(2558). อิทธิพลการบอบช้ำ บวงสรวงในสังคมไทย.วารสารกระแสวัฒนธรรม, 16(29),19-29.
- ราชบัณฑิตยสถาน.(2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- วิรุยยุทธ เลิศพลสถิต. (2559). ความต่างในความเหมือนของพิธีกรรมบูชาพระธาตุสองฝั่งโขง.วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 8 (2), 22-43.
- วุฒิกนก วังโน และอุบลรัตน์ ดีพร้อม.(2548).การใช้การแพทย์ทางเลือกของผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาที่แผนกอายุกรรมในจังหวัดสุรินทร์”.วารสารการแพทย์ โรงพยาบาลบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ, 20(3), 75-84.
- สืบศักดิ์ สิริมงคลกาล.(2559). จิตรกรรมสีน้ำสร้างสรรค์ชุดอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี พื้นที่ทางการเมืองเศรษฐกิจ สังคมและศิลปวัฒนธรรม ในจังหวัดนครราชสีมา.วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 17 (2), 113-125.
- สุภาณี เสนาดีสัย และวรรณภา ประไพพานิช. (2560).การพยาบาลพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: จุฑทอง.

- อธิราชย์ นันชนันตี.(2561). พลวัตการนับถือผีของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวบ้านเนินสะอาดในบริบทสังคมสมัยใหม่.
วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม, 8 (2), 97–106.
- อนันตศักดิ์ แก้วพลเกษ. (2559). การศึกษาตัวบทและบทบาทหน้าที่ของศาลปู่ตา อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 19 (4), 1–11.
- อนุชสร่า เรืองมาก. (2559). ขอได้ไหว้รับ: ไอ่ไข่วัดเจดีย์. *สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์*, 16 (1), 29–54.